

Makale Geliş | Received: 24.09.2024
Makale Kabul | Accepted: 26.10.2024
DOI: 10.18795/gumusmaviatlas.1555323

Nihan BUDAK

Dr. | PhD

Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Gümüşhane-TÜRKİYE
Gümüşhane University, Faculty of Letters, Department of Turkish Language and Literature, Gumushane-TURKIYE
ORCID: 0000-0002-0172-7119
nihanbudak@gumushane.edu.tr

Gümüşhane Merkez Mahalle Adlarının Köken Bakımından İncelenmesi

Öz

Yer adları bilimi (toponimi) dilbilimin alt dallarından biridir. Yer adları; coğrafi şartlar, toplum ve toplumun sahip olduğu kültür, yaşam şekilleri ve şartlarıyla doğru orantılı olarak oluşmaktadır. Yer adları, coğrafi yapının yanı sıra o bölgede yaşayan toplum hakkında da ipuçları vermektedir. Bu çalışmada Türkiye'nin kuzeydoğusunda yer alan illerden biri olan Gümüşhane ele alınacaktır. Altı ilçesi bulunan bu ilin merkezi Merkez ilçesi olarak adlandırılmaktadır. Merkez ilçeye bağlı 20 mahalle bulunmaktadır. Bu mahallelerin 8 tanesinin adı tek kelimedendir, diğerleri ise iki kelimedendir oluşmaktadır. Bu çalışmada mahallelerin adları yapıları ve kökenleri bakımından tek tek ve alfabetik sırayla incelenecektir. Böylelikle dilbilimin alt alanlarından biri olan yer adlarının oluşumunu ve anlamını inceleyen yer ad bilimi (toponimi/toponomi) alanına katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Yapı bakımından Canca Mahallesi, Çamlıca Mahallesi, Ekinciler Mahallesi, Fatih Mahallesi, Gaziler Mahallesi, Mezire Mahallesi, Süleymaniye Mahallesi, Yeni Mahallesi tek kelimedendir oluşan mahalle adları; Akçakale Mahallesi, Bağlarbaşı Mahallesi, Esentepe Mahallesi, Eskibağlar Mahallesi, Hacıemin Mahallesi, Hasanbey Mahallesi, İnönü Mahallesi, Karaer Mahallesi, Karşıyaka Mahallesi, Oltanbey Mahallesi, Osman Gazi Mahallesi, Özcan Mahallesi iki kelimedendir oluşan mahalle adlarıdır. Bu mahalle adlarından Çamlıca, Ekinciler, Yeni, Esentepe, İnönü, Karaer, Karşıyaka, Oltanbey Türkçe; Fatih, Mezire, Hacıemin, Osmangazi Arapça'dır. Canca, Gaziler, Süleymaniye, Akçakale, Özcan, Bağlarbaşı, Eskibağlar, Hasanbey ise bir kısmı farklı bir dilden bir kısmı farklı bir dilden oluşmuş melez bir yapıdadır.

Anahtar Kelimeler: Yer ad bilimi, Köken bilimi, Gümüşhane yer adları, Gümüşhane Merkez İlçesi.

Investigation of Gümüşhane Central Neighborhood Names in Terms of Origin

Abstract

Toponymy is one of the sub-branches of linguistics. Place names are formed in direct proportion to geographical conditions, society and the culture, lifestyles and conditions of the society. Place names provide clues about the society living in that region as well as the geographical structure. In this study, Gümüşhane, one of the provinces located in the northeast of Turkey, will be discussed. The center of this province with six districts is called the Merkez İlçe. There are 20 neighborhoods affiliated to the Central district. The names of 8 of these neighborhoods consist of a single word and the others consist of two words. In this study, the names of the neighborhoods will be examined one by one and in alphabetical order in terms of their structures and etymology. Thus, it is aimed to contribute to the field of toponymy, which is a sub-field of linguistics and examines the formation and meaning of place names. In terms of structure, Canca Mahallesi, Çamlıca Mahallesi, Ekinciler Mahallesi, Fatih Mahallesi, Gaziler Mahallesi, Mezire Mahallesi, Süleymaniye Mahallesi, Yeni Mahallesi are neighborhood names consisting of single words; Akçakale Mahallesi, Bağlarbaşı Mahallesi, Esentepe Mahallesi, Eskibağlar Mahallesi, Hacıemin Mahallesi, Hasanbey Mahallesi, İnönü Mahallesi, Karaer Mahallesi, Karşıyaka Mahallesi, Oltanbey Mahallesi, Osman Gazi Mahallesi, Özcan Mahallesi are neighborhood names consisting of two words. Of these neighborhood names, Çamlıca, Ekinciler, Yeni, Esentepe, İnönü, Karaer, Karşıyaka, Oltanbey are Turkish; Fatih, Mezire, Hacıemin, Osmangazi are Arabic. Canca, Gaziler, Süleymaniye, Akçakale, Özcan, Bağlarbaşı, Eskibağlar, Hasanbey are a hybrid structure with some formed from one language and some from a different language.

Keywords: Toponymy, Etymology, Gümüşhane place names, Gümüşhane Merkez İlçesi.

Giriş

Her türlü özel adın oluşumu, yapısı ve anlam değişmelerini inceleyerek özel adların ortaya çıkış geleneğini belirlemeyi amaçlayan dil bilimi kolu (Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük [TDK], 2011, s. 15) olan ad biliminin (onomastik) yer adları ve kişi adları şeklinde alt alanları bulunmaktadır. Yer adlarının verilmiş şeklini, anlamını ve geçmiş olduğu değişimi inceleyen bilim dalına yer ad bilimi (toponomi/toponimi) denilir (Arifoğlu, 2020, s. 126). Yer ad bilimi yer adlarının anlamları, verilmiş sebepleri ve yer adlarının kuruluş kanunlarını araştırır. Toplanan malzemeler çeşitli açılardan sınıflandırılır ve yer adının türü, anlam ve yapısı bağlamında yer adının genel karakteri ortaya çıkarılır (Şahin, 2013, s. 49). Böylelikle yer ad bilimi, coğrafyaya, tarihe ve sosyolojiye yardımcı bir bilim dalı olmaktadır. Bununla yerel tabirler, adlandırmalar ortaya çıkmakta ve bu sayede herhangi bir yöre, yöre halkı ve bölgenin tarihi hakkındaki bilgilere ulaşılabilmektedir (Arifoğlu, 2020, s. 126).

Gümüşhane, karakter ve mekân itibarıyla Anadolu'daki ender şehirlerden biridir. 16. yüzyılda bugün Süleymaniye Mahallesi olarak bilinen bölgede kurulan şehir, 19. yüzyılın sonlarından itibaren Harşit Irmağı kenarına taşınmaya başlamıştır. (Saylan, 2022, s. 1886). Gümüşhane şehri, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü'nün sınırları içerisinde güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda uzanan Harşit Çayı vadisinde, deniz seviyesinden yaklaşık 1150 metre yükseltide kurulmuştur. Şehir, aynı zamanda kuzeyden Trabzon, güneyden Erzincan, doğudan Bayburt, batıdan ise Giresun illeri topraklarıyla çevrilidir (Bulut, 2018, s. 172). Merkezi de dâhil olmak üzere altı ilçesi bulunmaktadır. Merkez ilçesi 20 mahalleye ayrılmıştır: Canca Mahallesi, Çamlıca Mahallesi, Ekinciler Mahallesi, Fatih Mahallesi, Gaziler Mahallesi, Mezire Mahallesi, Süleymaniye Mahallesi, Yeni Mahallesi tek kelimededen oluşan mahalle adları; Akçakale Mahallesi, Bağlarbaşı Mahallesi, Esentepe Mahallesi, Eskibağlar Mahallesi, Hacıemin Mahallesi, Hasanbey Mahallesi, İnönü Mahallesi, Karaer Mahallesi, Karşıyaka Mahallesi, Oltanbey Mahallesi, Osman Gazi Mahallesi, Özcan Mahallesi iki kelimededen oluşan mahalle adlarıdır.

1. Kelime Sayısı Bakımından Mahalle Adları

1.1. Tek Kelimededen Oluşan Mahalle Adları

1.1.1. **Canca Mahallesi (Farsça “cân”+ Türkçe “+ca”):** *Can*, “insan ve hayvanlarda yaşamayı sağlayan ve ölümlerle vücuttan ayrılan madde dışı varlık, can kuşu, ruh; insanın kendi varlığı, özü; canlı olma durumu; kişi; insanın duygularını taşıyan iç âlemi” (TDK, 2011, s. 243) anlamlarına gelen Farsça bir sözcüktür. *Cân* جان “yaşam” sözcüğünden alıntıdır. Orta Farsça “ruh, yaşam” anlamına gelen *gyân*'den gelmektedir. Sanskritçe ruh anlamına gelen *vyāna-* ile aynı kökten gelmektedir (Nişanyan, t.y.). Ruh anlamıyla dini bir terim olan can sözcüğünün, hayat; gönül, istek; sevimli, şirin; sevgili; istekli, seven; sevilen, aziz; birbirine çok yakın (Tietze, 2009, s. 415) anlamları da bulunmaktadır. Farsçada bedeninin canlılığını veren güç, canlı ruhu; öz olan ve bedende bulunan ruh; sevgili; her canlıda bulunan ve öldüğünde yok olan güç, yaşam; öz, çekirdek (Vajehyab, nd) olarak tanımlanmaktadır.

/+CA/ eki, eşitlik, benzerlik ve karşılaştırma görevinde bir ad çekim ekidir. Ancak zamanla kalıplaşarak sınıf değiştirmiş ve bir yapım ekine dönüşmüştür. Çoğunlukla renk adlarından küçültme ekiyle kalıplaşmış yeni renk adları oluşturan ek, renklerle kurulmuş birleşik yer adları da yapmaktadır (Akçakale, Karacaali gibi.). Bu yer adlarına benzetilerek renk adları dışındaki sözcüklerden oluşturulmuş yer adları da bulunmaktadır (Çamlıcaoğlu, Çalılcaalan gibi) (Korkmaz, 2009, s. 36, 38). Canca yer adı da bu yer adlarından biridir.

Canca Mahallesinin bulunduğu alan, 15. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı hâkimiyetine giren bölgede yer almaktadır. O dönemde, bölgede yaşayanlar gerek arazi şartları gerekse yönetimdeki aksaklıklar nedeniyle geçim sıkıntısı çekmekteydi. Bu nedenle bölge halkı daha iyi şartlarda yaşayabilecekleri alanlara göç etmekteydi. Bölgenin ıslahını sağlamak ve göçü önlemek amacıyla devlet tarafından gönderilen görevliler, keşfedilen maden ocaklarının yakınlarına bölge

halkının yerleştirilmesi gerektiğine karar vererek Canca Köyü'nün oluşturulmasını sağladılar. Böylelikle bu alan ve halkı Gümüşhane kasabasının temelini atmıştır (İpek, 2019, s. 689). 15. yüzyıl Osmanlı kayıtlarına bakıldığında ise Gümüşhane'nin isminin o dönemlerde Canca olarak geçtiği görülmektedir (Üzülmez, 2022, s. 82). Canca Mahallesi Gümüşhane'nin kurulduğu ilk yer olduğu için o yerin özü anlamında adlandırılmıştır. Farsça kökenli sözcük ve Türkçe bir ekin birleşmesinde oluşmuş melez yapıda bir sözcüktür.

1.1.2. Çamlıca Mahallesi (çam+lı+ca): *Çam*, “çamgillerin örnek bitkisi olan, dört mevsim yeşil kalabilen, iğne yapraklı, yurdumuzda birçok türü yetişen bir orman ağacı”dır (TDK, 2011, s. 275). Anadolu ağızlarında ve Kıbrıs ağzında *şam* biçiminde kullanılmaktadır. Başlangıçta da bu şekilde kullanılan ad, mum ağacı anlamıyla Arapçadan bir kalıntı olmalıdır. Arapça sözcüklerde ç<ş değişimi oldukça sık görülen bir değişimdir. Arapça *şem*' (mum) sözcüğü *şam*>*çam* şekline dönüşmüştür. Ayrıca çam gibi ağaçların yağlı ve çabuk yanmaya elverişli olmasından dolayı çıra olarak kullanılması bunu desteklemektedir. Mum ağacı, çıra ağacı şeklinde düşünülmüş olmalıdır (Eren, 1999 s. 77). Ancak Anadolu ağızlarında toplu, kümeli olan şey (*çam*, *çama*); demet, tutam (*çama*); ağaçtan oyularak yapılmış büyük kaşık (*çamça*, *çamçak*); tahta faraş (*çamça*, *çambardak*) sözcükleri de bulunmaktadır. Ayrıca *çamçanın çomca*, *çomcak*, *çömçe* biçiminde kullanımlarından dolayı *çam-çom-çöm* birlikte değerlendirilmelidir. Tomruk anlamındaki *çomruk*, *çomruh* sözcükleri de *çom* ile bağlantılıdır. Eski Anadolu Türkçesinden beri kullanılan, toplu, kümeli (ağaç) anlamındaki *çam*<**çam* biçimde gelişmiştir (Gülensoy, 2007, s. 216).

/+II/ eki, adlardan sahip olma, üzerinde bulundurma, o özelliği taşıma anlamına gelen sıfatlar veya adlar üretir. Ayrıca adlardan yer adları üretmektedir. Bu yer adlarının /+CA/ ekiyle genişletilmiş türleri de bulunmaktadır (Korkmaz, 2009, s. 54). (/+CA/ eki için bk. Canca Mahallesi maddesi)

Gümüşhane, Karadeniz bölgesinde yer almasına rağmen tam anlamıyla Karadeniz iklimi etkisi altında değildir. Yeryüzü şekillerine bakıldığında çevresi tamamen dağlarla kaplıdır. Dağlık alanların çoğunluğu ilin kuzeyinde yer almaktadır. Bu dağlar kuzeyden gelen ılıman havanın içlere kadar sokulmasını engellemektedir. Bu nedenle Karadeniz iklimi ve Doğu Anadolu iklimi arasında geçiş konumundadır (Üzülmez, 2022, s. 81, 82). Çamlıca Mahallesi ilin kuzeyinde yer aldığı için bitki örtüsü Karadeniz iklimine daha yakın olan bir konumdadır. Mahalle bitki örtüsü sebebiyle bu adlandırmaya sahiptir.

1.1.3. Ekinciler Mahallesi (ek-in-ci+ler): *Ek-*, “bir bitkiyi üretmek için toprağa tohum atmak veya gömmek; toprağı ekip biçmek için kullanmak; serpmek” (TDK, 2011, s. 439), *ekin*, “tahılın tarlaya atıldığı andan harman oluncaya kadar aldığı durum, firez” (TDK, 2011, s. 440), *ekinci*, “tahıl yetiştirip satan kimse” (TDK, 2011, s. 440) demektir.

Ek- eylemi, “tohumu tarlaya, toprağa ekme” anlamına gelmektedir. Saçmak, savurmak (tohumun saçılması, savrulması) anlamıyla bütünleşiktir. Türkçenin tüm dönemlerinde kullanılan bir sözcüktür (Clason, 1972, p. 100). Eski Türkçe döneminden beri ses ve şekil değişikliğine uğramamıştır (Gülensoy, 2007, s. 324).

Ekin; *ek-* eyleminden türemiş, tohumdan yetiştirilmiş henüz tarlada ekili olan ancak henüz toplanmamış, biçilmemiş ürün için kullanılmaktadır (Clason, 1972, p. 109). Tahıl anlamındaki sözcük Eski Türkçe döneminden beri ses ve şekil değişikliğine uğramamıştır (Gülensoy, 2007, s. 325). Ziraat takvimi bakımından da ekme işi, tohum atma işlemi biçiminde ikinci bir anlamı daha vardır. Buradaki /-İn/ eki, ziraat takvimindeki işler için kullanılan bir ektir (Tietze, 2009, p. 700). /-İn/ geçişli ve geçişsiz tek heceli fiil köklerinden adlar üretir. İşin sonucu veya ürünü olma anlamını katar (Korkmaz, 2009, s. 101).

Ekinci, sözcüğü üzerindeki /+Cİ/ eki, adlardan bir işi yapan ve o iş üzerinde görev sahibi kişiyi belirtmek için adlar üretmektedir. Tek başına veya /+IAr/ çokluk ekiyle birlikte, eklendiği

sözcüğe o mesleği yapanlar anlamında semt, mahalle, cadde, köy, site gibi yer adları türetir (Korkmaz, 2009, s. 41, 42).

Trabzon'un Akçaabat ilçesine bağlı Eski Köy ve Bayburt'taki bazı Alevi köyleri, geçimlerini daha çok ekin (buğday) ekip biçerek sağlamaktadır. Bu işi yaptıklarından dolayı ekinciler olarak adlandırılmaktadırlar (Günşen, 2009, s. 112). Gümüşhane 15. yüzyılda Osmanlı tarafından fethedilmiş, sonrasında ise bölge halkı Trabzon'dan yollanan ahali ile kurulmuştur. 16. yüzyıl boyunca bölge yoğun bir göç almıştır (İpek, 2019, s. 689). O bölgeden göç ile gelen yöre halkının geçim kaynağı ekin ekmek, ekincilik olduğundan dolayı mahalle bu adla anılmaktadır.

1.1.4. Fatih Mahallesi (Arapça “fâtiḥ”): *Fatih*, “zafer kazanan, fetheden kimse; büyük ve önemli iş bitiren kimse; İslam devletlerinde bir ülkeyi veya şehri savaşarak alan hükümdar ve komutanlara verilen unvan” (TDK, s. 491) demektir. Arapça *fiḥ* kökünden gelmektedir. “Açan, fetheden” anlamındaki *fâtiḥ* فاتح sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, t.y.).

Trabzon, Osmanlılar tarafından 1461 yılında fethedilmiştir. Bu tarihten 1467'ye kadar Osmanlı hâkimiyetinde bulunan Gümüşhane, bu tarihten itibaren Akkoyunlular tarafından ele geçirilmiştir. Ancak 1473 Otlukbeli Savaşında Fatih, Akkoyunluların hükümdarı olan Uzun Hasan'ı yenmiş ve bu bölge o tarihten sonra Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır (Öztürk, 2016, s. 47). Fatih Mahallesi'nin adı Fatih Sultan Mehmet'ten gelmektedir. Sözcük herhangi bir ek almamıştır.

1.1.5. Gaziler Mahallesi (Arapça “gazi” + Türkçe “+ler”): *Gazi*, “savaşta sağ olarak dönen kimse; olağanüstü yararlıklar göstererek düşmanı yenen komutanlara devlet tarafından verilen onur ünvanı; İslam dini ve vatan uğruna düşmanla savaşan ve şehit olmadan dönen kimse” (TDK, 2011, s. 527) demektir. Arapça *ğazw* kökünden gelmektedir. “Akıncı, istilacı; İslam için savaşan” anlamındaki *ğazi* غازي sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük “murat et-, akın et-” anlamındaki *ğazâ* غَزَا sözcüğünün *fâ'il* vezninde sıfatıdır (Nişanyan, t.y.). Savaşta sağ olarak zaferle dönen anlamındaki sözcüğün çoğulu *ğuzâ'îl* tır.

Gazâ, din uğruna yapılan savaştır. Kökü olan *ğazw* “akın, cenk, din düşmanları üzerine yapılan sefer” demektir. İslam dininin kabulünden sonra savaşların amacı yeni dinin varlığını görünür kılmak, başka yerlerde var olmasını sağlamaktır. Gazilikte dini bir ideale bağlı kahramanlık bulunmaktadır. Herhangi bir yerin fethedilmesi yerine kâfirlerle ve kâfirlikle savaşmak esasına dayanmaktadır. Türkçesi alptir. Bu ideal doğrultusunda Anadolu coğrafyasında birçok gazi yetişmiştir. Sonraki dönemlerde gaziler devlet kurma idealine sahip olmuşlardır. Malazgirt Zaferi'nden önce Gümüşhane ve çevresindeki illerde beylik kuran Selçuklu komutanlarından Mengüçik Ahmet Gazi'dir. Bu beylik daha sonra Selçukluya tabi olmuştur. Mengüçik Gazi'nin oğlu Emir İshak da bir Anadolu gazisidir (Cunbur, 1987, s. 777-784). Anadolu'da çok önemli bir yeri olan gazilik makamının bu mahallenin adlandırılmasında önemli bir rol oynadığı söylenilebilir. Ancak adı geçen ilk gazilere mi yoksa Anadolu'nun tüm gazilerine mi ithafen verildiği hakkında bir yorum yapmak mümkün değildir. Sözcük üzerinde çokluk eki bulunmaktadır.

1.1.6. Mezire Mahallesi (Arapça “mezra<mezire”): *Mezra*, “ekime elverişli, ekilecek tarla veya yer, ekenek; kırsalda birkaç evden oluşan en küçük yerleşim birimi” (TDK, 2011, s. 1021) demektir. Arapça *zra* kökünden gelmektedir. “Ekim ve dikim yapılan yer, tarla” anlamındaki *mazra'a(t)* مزرعة sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük “tohum at-, ek-” anlamındaki *zara'a* زرع fiilinin maf'ala(t) vezninde ism-i zaman ve mekânıdır (Nişanyan, t.y.).

Belediye sınırlarının genişlemesiyle Gümüşhane'nin etrafındaki köyler zamanla mahalle haline getirilmektedir. Mezire Mahallesi de bu mahallelerden biridir.

1.1.7. Süleymaniye Mahallesi (İbranice “süleyman”+ Arapça “+iye”): *Süleyman*, “huzur, sükûn; Kur’an-ı Kerim’de adı geçen peygamberlerden biri” anlamındaki İbranice kökenli erkek adlarından biridir (TDK Kişi Adları Sözlüğü, t.y.). Süleyman adının İbranicedeki karşılığı Şelomoh (Şlomo) “שלמה”dur. “Barışsever, barış yanlısı” anlamına gelmektedir. Bu sözcük köken olarak *şalom*’dan gelmektedir. *Şalom* “esenlik, sessizlik” anlamındadır (Harman, 2010, s. 56). /+iye/ eki ise Arapça bir ek olup yer adları bildirmek için kullanılmaktadır.

Bu yerleşim yerinin adı Kanûnî Sultan Süleyman’dan gelmektedir. XVI. yüzyılın başlarında (Kanuni Sultan Süleyman zamanı) doğu illerinde, özellikle zorluk içinde olan, göç veren, geçim sıkıntısı çeken bölgelerde yeni bir kalkınma planı hazırlanmıştır. Böylelikle hem bölge halkı adına hem de devlet ve ekonomisi adına yarar sağlanması amaçlanmıştır. Bir maden yatağı olan Gümüşhane’nin devlet adına önemli olması nedeniyle buradaki madenlerin devlete daha çok katkı sağlayacak biçimde işlenmesi bu plan dâhilindedir (Pamuk, 2010, s. 169). 1520 yılından itibaren Gümüşhane’nin Canca adıyla da bilinen Süleymaniye bölgesindeki yeni yapılaşmalar ve Kanuni tarafından burada ilk defa para bastırılması hem ülke hem de bölge adına yapılan kalkındırma faaliyetleridir (Erginli, 2018, s. 18). Yeni gümüş yataklarına yakın bu bölgede Süleymaniye Camii adı verilen bir cami ile elli kadar ev inşa edilmiştir. Günümüzde Süleymaniye Mahallesi ya da Eski Gümüşhane adı verilen yerin oluşumu sağlanmıştır (Özkan, 2011, s. 63). Yeni maden yataklarına yakınlığı sebebiyle Süleymaniye Mahallesi olarak bilinen ve Canca adı verilen eski şehirle ilk yer değiştirme de bu şekilde gerçekleşmiştir. Böylece ikinci Gümüşhane Süleymaniye Mahallesi’nde kurulmuştur (Öktem, 2022, s. 284).

1.1.8. Yeni Mahallesi: *Yeni*, “kullanılmamış veya az kullanılmış olan, cedit, eski karşıtı; oluş veya çıkışından beri çok zaman geçmemiş olan; en son edinilen; eskisinin yerine gelen” (TDK, 2011, s. 1619) gibi anlamlara sahip bir sözcüktür. “Saklanması gereken şey” anlamındaki *yang(η)+ı* sözcüğünden türemiştir. Eski Türkçede yeni, “taze” anlamıyla *yangı*; Orta Türkçede *yangı*, *yengi*, *yanı* biçimlerinde kullanılır (Gülensoy, 2007, s. 1121). Eski Türkçe “geri gelen, yeni ay, yeni” anlamındaki *yanı* sözcüğünden gelmektedir. “Geri gelmek” anlamındaki *yan-* fiilinden türemiş olabilir ancak bu belirgin değildir (Nişanyan, t.y.).

Yeni Mahallesi, kentsel dönüşüm sonucunda oluşturulmuş bir mahalledir. 1946 yılında bölgede herhangi bir yerleşim bulunmazken 2004 yılında bölgede düzenli bir yapılaşma sağlanmıştır. Kentsel dönüşümde niteliksiz ve eskikip yıpranmış, bakımsız yerlerin yenilenerek yaşam standartlarının iyileştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu sayede düzensiz, çarpık ve riskli yapılaşmaların önüne geçilmektedir. Bölge nüfus yoğunluğu aşırı şekilde artırılmadan bozuk kent ve coğrafi doku, planlanarak modern ve yaşanabilir bir alana dönüştürülmüştür (Çelik, 2017, s. 233, 234).

1.2. İki Kelimeden Oluşan Mahalle Adları

1.2.1. Akçakale Mahallesi (Türkçe “ak”+ Türkçe “+ça” +Arapça “kal’a”): *Akça*, “beyazımsı, beyaza benzer, ağca” (TDK, 2011, s. 33) demektir. *Ak* ise, “kar, süt vb.nin rengi, beyaz, kara ve siyah karşıtı; bu renkte olan; beyaz leke; temiz olan; dürüst olan; sıkıntısız, rahat, huzurlu, güzel olan” (TDK, 2011, s. 32) demektir. Kelimenin kökeni Ana Altaycada bulunan *āk’tan gelmektedir (Gülensoy, 2007, s. 58). Kökeni Eski Türkçe *āk kökünden gelerek “ak, beyaz; özellikle at rengi” anlamındadır (Nişanyan, t.y.). Aslında daha çok hayvanların rengi ile ilgilidir. Çeşitli anlamları olmasının yanında metaforlara (değişmeceli eğretileme) da konu olmaktadır. Eski Türkçede özellikle Köktürkçe içinde aygır, kısra ve atlarla birlikte kullanımı bulunmaktadır. Ancak Eski Uygur Türkçesinde metinler içinde yalnızca bir kez gözlenmiştir. Orta Türkçede herhangi bir şeyin beyazı ve atların rengini ifade etmesinin yanında yer adlarında da kullanımı bulunmaktadır. XIII. yüzyıldan sonra şeffaf da kavram alanına girmiştir. Yeni Türkçede XV. yüzyıl ve sonrasında Çağatay Türkçesinde ev sözcüğüyle kullanımı çadırı, sakal ile kullanımı griyi işaret etmektedir. Tüm tarihi ve çağdaş lehçelerde asıl anlamını korumuştur. Ayrıca tarihi

lehçeler içinde *ağ*, *ab* biçimleri de yer almaktadır. Oldukça beyaz, daha beyaz anlamındaki pekiştirilmiş biçimleri ise *ap ak*, *akrak*, *appak* olarak geçmektedir (Clouston, 1972, p. 75). Beyaz ırktan olan kimseleri ifade etmesi son dönemlere doğru gerçekleşmiştir. Mecazi (değişmeceli) bir kullanımla *yüçü ak* şeklindeki kullanımı suçu ve utanılacak bir durumu olmayan demektir. *Akça pakça* şeklindeki ikilemede ise (kız ve kadınlar için) beyaz tenli, güzel anlamındadır (Tietze, 2016, p. 294).

Akça kelimesinde bulunan aslında bir çekim eki olarak kullanılan eşitlik, benzerlik ifade eden /+ça/ eki bu kelime üzerine eklendiğinde fonksiyon değiştirerek yapım eki kategorisine geçmiş ve rengin derecesini daha az gösteren bir anlam kazanmıştır (Budak, 2024, s. 207).

Kale, “düşmanın gelmesi beklenen yollar üzerinde, askeri önem taşıyan şehirlerde, geçit ve dar boğazlarda güvenliği sağlamak için yapılan kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı, kermen” (TDK, 2011, s. 766) vb. anlamlara sahip bir sözcüktür. Arapça *kāl* kökünden gelmektedir. “Hisar, kale, müstahkem yer” anlamındaki *kalʿa(t)* قلعة sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, t.y.).

Gümüşhane Merkez İlçesinde altı adet kale bulunmaktadır: Akçakale, Canca, Keçi, Kov, Krom (Yüce & Demir Yaleze, 2019 s. 171). Mahallenin adı burada bulunan kaleden gelmektedir. Daha önceki zamanlarda köy olan Akçakale, 2018 yılında yapılan halk oylaması sonucunda şehre bağlanarak şehrin bir mahallesi konumuna gelmiştir (Üzülmez, 2022, s. 91).

1.2.2. Bağlarbaşı Mahallesi (Farsça “bağ”+ Türkçe “+lar” + Türkçe “baş” + Türkçe “+ı”): *Bağ*, “üzüm kütüklerinin dikili bulunduğu toprak parçası, çubukluk; meyve bahçesi” (TDK, s. 126) demektir. Farsça “bahçe” anlamındaki *bağ* باغ sözcüğünden alıntıdır. Orta Farsçada “kısmet, pay, kişiye tahsis edilen mülk; bahçe” anlamındadır. Eski Farsça yazılı örneği olmayan “pay, arazi” anlamındaki **bāga* sözcüğünden gelmektedir (Nişanyan, t.y.). Farsçada “bağ, bahçe” anlamındaki sözcük Türkçede üzüm bağı şeklinde kullanılmaktadır (Tietze, 2009, p. 259).

/+lAr/ eki, bir çekim ekidir. Görevi adlarda ve eylemlerde çokluk ifade etmektir. Ancak bu ek bazı durumlarda yapım eki olarak kullanılabilir. Yapım eki olarak kullanıldığında belirli bir kurala tabidir ve farklı, özel anlamlar kazandırmaktadır (Korkmaz, 2009, s. 51). Bağlarbaşı Mahallesinin adındaki kullanımında çokluk özelliğini koruyarak, kalıplaşmış ve bir yer adında kullanılmıştır.

Baş, “insan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, kelle, ser; bir topluluğu yöneten kimse; bir şeyin başladığı yer veya zaman; bir şeyin özü, temeli, kaynağı; arazide en yüksek nokta” (TDK, 2011, s. 147) gibi anlamlara sahip bir sözcüktür. Eski ve Orta Türkçede *baş* şeklinde bulunmaktadır. *Balç>bal>*bāş* şeklinde bir gelişim göstermiş olabilir. “Baş, kafa ve başlangıç” anlamları vardır. Anadolu ağzlarında reis; iyi, güzel; ölçüde, tartıda tatminin üstüne çıkan kısım anlamları da bulunmaktadır (Gülensoy 2007, s. 118). Eski Türkçe *baş* Çuvaşçada *pus* biçimindedir. Eski Türkçede /-ş/ Çuvaşçada /-l/ şeklindedir. Ancak bu kelime /-ş/>/-s/ olmuştur. Bu değişim Küçültme eki /-ç/ (Çuvaşça /-s/) ekiyle bağlantılı olabilir. Küçültme ekinden önce gelen /-l/ sesi düşme eğilimi göstermektedir. Bu durumda baş sözcüğünün **balç*tan gelme olasılığı bulunmaktadır (Eren, 1999, s. 42).

/+ı/ üçüncü teklik iyelik ekidir. İyelik ekleri adları adlara bağlayan eklerdir. İyelik eki almış sözcükler o iyelik ekinin işaret ettiği şahıs zamirleri veya adlarla beraber iyelik grubu içinde bir ad tamlaması oluşturur (Korkmaz, 2009, s. 261).

Gümüşhane, tarih boyunca meyve ağaçlarından oluşan bahçeleriyle meşhur olmuştur. Bölgeden geçen seyyahlar buradaki meyvelerin ve bahçelerin çokluğu ve güzelliğinden dolayı bölge hakkında bilgi verirken uzunluğu yaklaşık 13 kilometre, genişliği yaklaşık 900 metre boyunca uzanan vadinin her iki yanının meyve bahçeleri ile dolu olduğuna değinmiştir (Saylan, 2016, s. 278). Bağlarbaşı Mahallesi etrafı dağlarla çevrili Gümüşhane Merkez İlçesinin en çok

bahçeye sahip alanıdır. Hacıemin Mahallesinden başlayarak Gümüşhane Merkez İlçesi'nin son mahallesi olan Bağlarbaşı Mahallesi'ne kadar olan kısım daha eski tarihlerde dört mahalleyi kapsamaktadır. Harsit Vadisi'nin en geniş yeri olan ve bahçelerin son mahallesi olarak kabul edilen bu alan Gümüşhane'nin en güzel meyvelerinin de yetiştirildiği alandır (Sürdem & Çavdar 2024, s. 200). Ancak I. Dünya Savaşı döneminde Ruslar tarafından işgal edilen Gümüşhane'nin meyve bahçeleri askeri hazırlık, yakacak olarak kullanılma bahanesiyle kesilip yok edilmiştir (Saylan, 2016, s. 279). İlk sözcüğü Farsça, Türkçe çokluk eki ile ikinci sözcüğü insandan doğaya aktarım yoluyla Türkçe sözcüğe iyelik ekinin eklenmesiyle oluşturulmuş belirtisiz ad tamlaması şeklinde melez bir yapıda olan mahallenin adı bu bahçelerden gelmektedir.

1.2.3. Esentepe Mahallesi (es-en + tepe): *Esmek*, “hava bir yönden bir yöne akmak, rüzgâr olmak” (TDK, 2011, s. 468) demektir. “Rüzgârla ilgili olarak hareket etmek” (Tietze, 2009, p. 738) anlamındaki eylem hem geçişli hem de geçişsiz olarak kullanılmaktadır. Geçişsiz olarak “rüzgâr için yumuşak bir şekilde bir yöne doğru akmak; geçişli olarak tozun veya tahılın etrafa savrulması” gibi anlamlara gelir. Bazen “rüzgâr tarafından tozun savrulması” anlamını da taşımaktadır (Clauson, 1972, p. 240). Orta Türkçeden beri kullanılmaktadır. Halk ağızlarında *es-en*, *es-in* rüzgâr anlamında kullanılmaktadır (Gülensoy, 2007, s. 341).

/-An/ eki, geçişli ve geçişsiz tek ve çok heceli eylemlerden sıfatlar ve sıfat grupları türeten bir ektir. Herhangi bir işi yapmayı gösterme özelliği vardır. İşlek bir sıfat-fiil ekidir. Ekin zaman gösterme işlevini aşındırarak kalıplaşma yoluyla kalıcı ad türetmiş örnekleri de vardır (Korkmaz 2009: 73). Bunlara coğrafya ve tabiatla ilgili adlar da eklenebilir (Korkmaz, 2009, s. 949).

Ayrıca /-n, -(I)n, -(U)n/ eki, eskiden beri kullanılan eklerden biridir. Geçişli ve geçişsiz, tek ve çift heceli fiil köklerinden adlar, çok seyrek olarak da sıfatlar türetmiştir. Ekin buradaki görevi, eylemin yüklediği işin sonucu veya ürünü olmaktır (Korkmaz, 2009, s. 101).

Tepe, “bir şeyin en üstteki bölümü, kaban; bir yerin, bir nesnenin vb.nin üstü, hizası; teklifsiz konuşmada birinin yanı başı, baş ucu; anatomide başın üst, kafatasının iki kulak arasında kalan bölümü; coğrafyada yüksekliği genellikle birkaç yüz metreyi geçmeyen, çok kez tek başına, yamaçları yatık yer biçimi” (TDK, 2011, s. 1454) gibi anlamlara sahip bir sözcüktür. Eski Türkçede *töpü*: (*töpö*:) biçimindeki sözcük “yüksek, yukarı” anlamındadır. Özellikle dağ, tepe gibi coğrafi sözcüklerde veya insanın başı için kullanılmaktadır (Clauson, 1972, p. 436). “Bir şeyin en üstteki bölümü” anlamındaki tepe sözcüğü, Eski Türkçede *töbü*, *töpü*, *töpö* (eski Uygurcada *töpü*, *töpi*, *tübü*); Orta Türkçede *töpü* şeklindedir. “İnsan başının üst tarafı” anlamına gelmektedir. Eski Kıpçakçada *tepe*, *töpe*; Çağataycada *tebe* olarak kullanılmıştır. **tö-+p+e(ü)* şeklinde türemiştir. Sözcüğün yuvarlak, topak olmak anlamındaki **to-* ile de ilgisi olabilir (Gülensoy, 2007, s. 880, 907).

Esentepe, her iki sözcüğü de Türkçe, sıfat tamlaması yapısında oluşmuş bir yer adı olarak kabul edilebileceği gibi *esen~esin* sözcüğünün halk ağızlarında rüzgâr anlamında kullanılması nedeniyle takısız isim tamlaması olarak da kabul edilebilir bir yapıdadır. Bu yerin adı iklim, doğa olayları ile bağlantılı olarak verilmiştir. Gümüşhane dağlık bir bölge olduğu için bu mahalle yüksek bir konumda bulunmaktadır.

1.2.4. Eskibağlar Mahallesi (Türkçe “eski”+ Farsça “bağ”+ Türkçe “+lar”): *Eski*, “çoktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan, ezeli, ihtiyar, yeni karşıtı; önceki; geçerli olmayan” (TDK, s. 466) gibi anlamlara sahip bir sözcüktür. Türkçenin ilk dönemlerinde herhangi bir şeyler veya soyut fikirler için kullanılmaktadır. Bu dönemlerde insanlar için daha çok *arıçğa* sözcüğü bulunmaktaydı. Ancak çağdaş dönemde sıklıkla insanlar ve değeri düşmüş şeyler, yırtılmış, yıpranmış vb. için kullanılmaktadır (Clauson, 1972, p. 246). Eski ve Orta Türkçede *äski* biçimindeki sözcük, *es-ki* şeklinde türemiştir (Gülensoy, 2007, s. 341). (Bağlar için bk. Bağlarbaşı Mahallesi).

Eskibağlar Mahallesi, Bağlarbaşı Mahallesinin yanındaki mahallenin adıdır. Bu bölgede yer alan bahçeler bölgeden geçen karayolu sebebiyle kamulaştırılmış ve bahçelerin birçoğu yok olmuştur. Bu nedenle ilk sözcüğü Türkçe, ikinci sözcüğü Farsça melez bir sıfat tamlaması yapısındaki mahallenin adı buradan gelmektedir.

1.2.5. Hacıemin Mahallesi (Arapça “hacı” + Arapça “emin”): *Hacı*, “din buyruklarını yerine getirmek için hacca gitmiş Müslüman; Kudüs, Efes vb. kutsal bir yeri ziyaret etmiş olan Hristiyan” (TDK, 2011, s. 592) demektir. Arapça *ḥācī* حَاجِي sözcüğünden alıntıdır. *ḥcc* kökünden gelen, “hacc eden” anlamındaki *ḥācc* حَاجَّ sözcüğünden türemiştir (Nişanyan, t.y.). *Hac*, “dini amaçlı ziyaret, özellikle Mekke’yi ziyaret” anlamındadır. Aramice/Süryanice “yılın belli günü yapılan, kutlama, bayram” anlamındaki *ḥaggā* ܚܘܓܘܐ ile aynı kökten gelmektedir. İbranice aynı anlama gelen *ḥag* חג sözcüğü ile de eş kökenlidir. Bu sözcük “dönmek, geri gelmek” anlamındaki *ḥagāg* חָגָה’tan türemiştir (Nişanyan, t.y.).

Emin, “güvenli; tehlikesiz; şüphesi olmayan” (TDK, 2011, s. 454) demektir. Arapça, *amn* kökünden gelen, “güvenli, güvenilir” anlamındaki *amin* آمِن sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan, t.y.). “Güvendi, inandı” anlamındaki *amana* اَمِن fiilinin fail vezninde sıfatıdır. İbranice “güvenme, inanma” anlamındaki *amānah* אָמַנָה sözcüğü ile aynı kökten gelmektedir (Nişanyan, t.y.).

Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesi’nde Emin Mahallesi adıyla anılan Hacıemin Mahallesi, Gümüşhane’de çıkarılan altın ve gümüşlerden para kesilmesi için oluşturulmuş bir yerdir. Canca’da kurulan darphanede üzerinde “catha” yazılı Osmanlı paraları basılmakta ve Emin Mahallesinin bulunduğu bölgede paralar kesilmektedir.¹ Burası Canca kalesi ve vadiye yakın bir yer olup Trabzon-Gümüşhane anayolunun üzerinde bulunmaktadır (Erüz vd., 2016, s. 5). Bu mahallenin adı bölgenin daha önceki dönemlerdeki işlevinden kaynaklanmaktadır. Daha sonraki dönemlerde eklenen hacı sıfatı ise bölgenin orada yaşayan biriyle bağlantılı olmalıdır.

1.2.6. Hasanbey Mahallesi (Arapça “hasan” + Türkçe “bey”): *Hasan*, “Arapça kökenli bir erkek adıdır. Güzel, iyi ve hayırlı iş” anlamındadır (TDK Kişi Adları Sözlüğü, t.y.). Arapça *ḥsn* kökünden gelmektedir.

Bey, “erkek adlarından sonra kullanılan saygı sözü; bir yörenin ileri gelen zengin kişisi; küçük bir devletin veya beyliğin başında bulunan kimse; askerlikte komutan” (TDK, 2011, s. 177) gibi anlamlara gelmektedir. Eski Türkçe “reis, şef, soylu kişi” anlamlarına gelen *bég* sözcüğünden gelmektedir. Soğdca “bey, reis, rabb, tanrı” anlamındaki *bg* ile aynı kökten gelmektedir. Avestaca bu anlama gelen *bağa* veya *bağa* sözcüğü bulunmaktadır. Bu sözcük Sanskritçe “bey, hükümdar, tanrı” anlamındaki *bhāga* sözcüğü ile eş kökenlidir. Bu sözcük Hint Avrupa Anadilinde yazılı örneği bulunmayan, “ihsan etmek, bahş etmek, yedirmek” anlamındaki **b^hh₂g-* (**b^hag-*) sözcüğüyle bağlantılıdır (Nişanyan, t.y.). Orta Türkçede “bey, koca, evli erkek” anlamlarıyla *beg*, *bég*, *bēg* şekillerinde bulunur. Eski Uygurcada “bey, soylu kişi” anlamıyla *bäg* şeklindedir. Kıpçakçada aynı anlamıyla *bi* şekline dönüşmüştür. Sözcük **bēg*’den geliyor olmalıdır. “Sert, güçlü” anlamındaki *bäke* ile ilgili olması muhtemeldir (Gülensoy, 2007, s. 125). Asıl anlamı “bir klan veya kabilenin başı” demektir. Erken dönemlerde Çince “yüz adamın başı” anlamındaki *po*’dan gelmiş alıntı bir sözcüktür. Antik Çince de sözcük *poke* şeklindedir. Bazı fonetik değişiklikler ve toplumsal farklılıklara paralel olarak varlığını sürdürmüştür. Eski Türkçede ülke (il) kağan ve onun etrafındaki beyler tarafından yönetilmektedir. Bir alt yönetici konumundadır. Ayrıca bir kadın kocası için de bu sözcüğü kullanılmaktadır. XIII. yüzyılda bir bölgenin veya yerin kural koyucu kişisi anlamını da kazanmıştır. Genel anlamıyla “baş, yönetici” olarak kullanılmaya devam etmiştir (Clauson, 1972, p. 322).

¹ Paranın kesilmesi, gerekli şeklin verilmesi demektir.

Hasanbey Mahallesi, 19. yüzyılın sonlarına doğru oluşmaya başlamış bir mahalledir. Bölgedeki madenlerin önemini yitirmesi, karayolunun Harşit Vadisi'ne kayması sebebiyle şehir yeniden şekillenmek zorunda kalmıştır. Hükümet binası, askerî ve mülki binaların Harşit Vadisi'ne taşınması sebebiyle halk ve memurlar bu bölgeye taşınmıştır. Toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak hastane, okul, cami gibi yapıların da tamamlanmasıyla şehrin yeni merkezi eski adı Latifli olan, Hasanbey Mahallesi'nin oluşumunu sağlamıştır (Saylan, 2022, s. 1887). Sıfat tamlaması yapısındaki bu mahallenin adı ise 1921-1923 yılları arasında Maliye, ara seçimler sırasında Ziraat vekili olan Hasan Fehmi Ataç'tan gelmektedir. Bu bölgede Hasan Fehmi Ataç'a ait bir konak bulunmaktadır (Çalık & Ödemiş, 2015, s. 839).

1.2.7. İnönü Mahallesi (in + ön+ü): *İN*, “yaban hayvanlarının kendilerine yuva edindikleri kovuk; mağara” (TDK, 2011, s. 703) demektir. Eski ve Orta Türkçede *in*, *yin*, *yin* şekillerinde bulunur. “Yırtıcı hayvan ini ve ev” anlamlarına gelmektedir. Altay Türkçesinde **hin* olmalıdır. **hin>*in* şeklinde bir değişim göstermiştir (Gülensoy, 2007, s. 433). Osmanlı Türkçesinde diğer tarihi lehçelerdeki “delik, mağara, yırtıcı hayvan yuvası” anlamlarından farklı olarak bir insanın saklanabileceği yer anlamıyla da kullanılmıştır (Clouston, 1972, p. 166).

Ön, “bir şeyin asıl tutulan yüzü, uğur, arka karşıtı; karşı; herhangi birinin ilerisi, yakın gelecek zaman, önce olan; bir kimse veya yerin yüzünün baktığı tarafta olan yer” (TDK, 2011, s. 1137) gibi anlamlara gelmektedir. Eski ve Orta Türkçede *öng* şeklindedir. *Öngdün* (önce), *öngdüinki* (önceki), *öngeyük* (bir şeye, bir kimseye mahsus olan, ayrılan, özel) şeklinde kullanımları bulunmaktadır. **öy*'den gelmektedir (Gülensoy, 2007, s. 662).

Belirtisiz ad tamlaması yapısındaki bu mahallenin adı muhtemelen İnönü Mağarasından (Sargın & Demir 2018, s. 226) gelmektedir.

1.2.8. Karaer Mahallesi (kara+er): *Kara*, “en koyu renk, siyah, ak, beyaz karşıtı; bu renkte olan; esmer olan; kötü, uğursuz, sıkıntılı olan; leke; iftira” (TDK, 2011, s. 789) anlamlarına gelmektedir. Eski Türkçeden beri kullanılmaktadır. “Siyah; fakir, alelade, uğursuz; kuzey” anlamlarıyla bu dönemde görülür (Nişanyan, t.y.). Orta Türkçede “kara, karanlık” anlamlarıyla *ķara* şeklindedir. Moğolca ve Mançucada da renk anlamıyla kara sözcüğü bulunmaktadır (Gülensoy, 2007, s. 462). Sözcük metaforik (değişmeceli) olarak birçok anlam kazanmıştır. Genellikle olumsuz ve aşağılayıcı nitelikte anlamlar barındırmaktadır. Türkçenin bütün lehçe ve dönemlerinde kullanılmıştır. Moğolcanın erken dönemlerinde alınmış bir sözcük olabilir. Birlikte kullanıldığı çeşitli sözcüklerle birlikte yeni anlamlar kazandığı durumlar vardır. Halk tabakası, çeşitli hayvanlar, kadın ve erkek köleler, Jüpiter gezegeninin tasviri, mezarın tanımı, yiyecekler, madeni paralar gibi çeşitli şeyler kara sözcüğünün nitelediği veya belirttiği unsurlar arasındadır (Clouston, 1972, p. 119).

Er, “erkek; işini iyi bilen yetenekli kimse; kahraman olan; rütbesiz asker, nefer; koca” (TDK, s. 460) anlamlarına gelmektedir. “Adam, insan” anlamındaki er, aslında erkekler için özelleştirilmiş olarak kullanılmaktadır. Savaşan erkekler veya kocalar bu sözcüğün kavram alanına dâhildir. Er olmak için belli bir yetenek göstermek veya üstün yeteneklerle donatılmış olmak gerekmektedir. Bazı durumlarda herhangi bir kişinin anlatılması amacıyla da kullanılmaktadır (Clouston, 1972, p. 192). Eski Türkçe ve Orta Türkçede *er* şeklinde, erkek adam anlamında kullanılmaktadır. *Erdeş* (arkadaş), *erkeç*, *erkek* şeklinde türemiş biçimlerine Orta Türkçede rastlanmaktadır (Gülensoy, 2007, s. 336). “Rütbesiz asker” anlamı 1. Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkmıştır (Nişanyan, t.y.). “Yiğit, cesur bir fert; bir işin ustası; kendini koruyabilen” anlamları da bulunmaktadır (Tietze, 2009, p. 731).

Gümüşhane şehrinin merkezini Hükümet Konağı göz önünde bulundurulduğunda Karaer Mahallesi ile Hasanbey Mahallesi oluşturmaktadır (İmamoğlu vd., 2018, s. 94). Yönetim ve ticaret merkezinin bu mahallelerde olması nüfusun artmasını sağlamış ve diğer yapılanmaları da bu

bölgeye toplamıştır (Şahin, 2012, s. 314). Sıfat tamlaması yapısındaki ve şehrin merkezi konumundaki Karaer Mahallesi 1960-1962 yılları arasında Gümüşhane belediye başkanlığı ve valilik görevlerinde bulunan Mustafa Karaer (Saylan, 2022, s. 1901) ile ilgili olmalıdır.

1.2.9. Karşıyaka Mahallesi (karşı + yaka): *Karşy*, “bir şeyin bir yerin, bir kimsenin esas tutulan yüzünün ilerisi, ön; yol, deniz, ırmak vb.nin öbür kıyısı veya yanı, yamaç; bir şeyin esas tutulan yüzünün baktığı yer, ön; bulunan yöne göre önde ileride olan; ayrı şeyleri temsil edenlerin her birine göre diğeri, alternatif” (TDK, 2011, s. 804) anlamlarına gelmektedir. Eski Uygur Türkçesinde *karşy*; Orta Türkçede *karşy*, *karşu* şekillerinde kullanılmaktadır. Orta Türkçede “hakan sarayı, köşk; iki bey arasındaki uyumsuzluk; karşı, zıt” anlamlarına gelmektedir. Eski Uygur Türkçesinde “karşı çıkmak” anlamında *karş-* eylemi bulunmaktadır. Bu eylem **karş-*’tan geliyor olmalıdır. Karşı sözcüğü ise “karşı durmak” anlamındaki *kar-* eyleminden *kar-ış+ı* şeklinde türemiştir (Gülensoy, 2007, s. 471). “Katmak, eklemek” anlamındaki *kar-* eylemine ise Eski Türkçe /-İş-/ eki gelmiştir. /İş-/ eki zıtlık veya karşıtlık anlamını katan ektir (Nişanyan, t.y.). *Karş-* fiilinden türemiş isim veya sıfat olarak kullanılan bir sözcüktür. Karşı, karşıda, karşıdaki, bir yerin karşı, nehrin karşı yakası gibi anlamlara gelecek şekilde kullanılır. Çoğunlukla sıfat görevindedir. Genişletilmiş anlamlarıyla (engel, gecikme; kötülük, zarar, kötü muamele vb.) Moğolcadan alınmıştır (Clouston, 1972, p. 664). Moğolca karşılık cevap, reaksiyon anlamındaki *karışu* ile karşılaşmak, çatışmak, yüzleşmek anlamındaki *karışu*- Türkçeden alıntıdır (Nişanyan, t.y.). Genişlemiş anlamların Türkçeye ait olması sözcüğün Türkçeden Moğolcaya geçmiş olma ihtimalini güçlendirmektedir.

Yaka, “giysilerin boyna gelen, boynu çeviren bölümü; giysilerin boyna gelen bölümüne eklenen ve türlü biçimlerde olan parçası; karşılıklı iki yandan her biri; eğimli arazi; yapıların saçaklarında suyun içeriye sızmasını önlemek için kiremidin altıyla oluk arasına konulan metal levha; semt; kenar; sahil” (TDK, 2011, s. 1579) anlamlarına gelmektedir. Eski Uygur Türkçesinde “taraf, yan, civar; şef, reis, iktidar” anlamlarıyla *yaka*; “yaklaşmak” anlamında *yakıl-* eylemi; Orta Türkçede “yaklaşmak” anlamıyla *yakıl-* eylemi bulunmaktadır. “Yaklaşmak” anlamındaki **ya-k-* sözcüğüne /-a/ zarf-fiil ekinin eklenmesiyle oluşmuştur (Gülensoy, 2007, s. 1034). Aslında “bir şeyin kenarı veya sınırı” anlamına gelmektedir. Ancak erken bir dönemden itibaren daha çok bir giysinin yakasını ifade etmektedir. “Bir şeyin başka bir şeye bitişmesi, bitişik parçası olması” anlamındaki *yak-* eyleminden türemiştir. Moğolcanın orta dönemlerinde “kenar, sınır, yaka” vb. anlamına gelen *yaka*’dan gelmiş olabilir (Clouston, 1972, p. 898). Eski Türkçe “yaklaşmak, (el) dokunmak, (yağ, merhem) sürmek” anlamındaki *yak-*’tan gelir (Nişanyan, t.y.). İki şeyin bir birine yakın olması ile ilgili olarak *yavuklu*, *yakış-*, *yakala-* gibi sözcüklerde de bu köke dayanmaktadır.

Sıfat tamlaması yapısındaki Karşıyaka Mahallesi Harşit Irmağı boyunca dikey bir doğrultuda uzanan Gümüşhane’nin genelinin baktığı yönde duran mahalledir. Şehrin merkez mahalleleri nehrin bir tarafında Karşıyaka ise diğer tarafındadır. Adlandırma bu sebepten kaynaklanmaktadır.

1.2.10. Oltanbey Mahallesi (oltan + bey): *Oltan*, halk ağızlarında kullanılan bir sözcüktür. “Kesilip dikilmeye hazırlanmış yemeni” demektir. Orta Türkçede “pabuç altı, tabanı, mestin alt yanı” anlamındaki *oldang*’dan gelmektedir. Ayrıca “eski bir ayakkabıyı ya da elbiseyi onarmak” anlamında *oltar-* eylemi de bulunmaktadır. *Olda-* hazırlamak anlamındadır (Gülensoy, 2007, s. 622). “Ayakkabı teki, ayakkabı tabanı, ayak tabanı” anlamlarına gelen *u:l*’dan türemiştir. *Ulduŋ>uldaŋ>ultaŋ>oltan* şeklinde bir gelişim göstermiştir. Çağatay Türkçesinde “çizme veya terliğin tabanına tutturulan deri” anlamı da bulunmaktadır (Clouston, 1972, p. 131). (bey sözcüğü için bk. Hasanbey Mahallesi maddesi).

Hızlı nüfus artışı ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesi gibi nedenlerle yeni yerleşim yerlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle Hasanbey Mahallesi’nin 2013 yılında ikiye ayrılmasıyla Oltanbey Mahallesi oluşturulmuştur (Üzülmez, 2022, s. 89). Bu mahallenin adı XVII. (1983-1987), XVIII.

(1987-1991), XIX. (1991-1995), XX. (1995-1999) dönem ANAP² Gümüşhane milletvekili; 45, 46, 47 ve 55. hükümet Adalet Bakanı; 53. hükümet Milli Savunma Bakanı (TBMM Albümü, 2010, s. 1139, 1199, 1263, 1332) Mahmut Oltan Sungurlu'dan gelmektedir.

1.2.11. Osmangazi Mahallesi (Arapça “osman” + Arapça “gazi”): *Osman*, “bir tür kuş veya ejderha; Hz. Muhammed’in damadı, üçüncü halife; Osmanlı İmparatorluğu’nun kurucusu ve ilk hükümdarı” anlamında Arapça kökenli bir kişi adıdır (TDK Kişi Adları Sözlüğü, t.y.). (gazi sözcüğü için bk. Gaziler Mahallesi maddesi)

Anadolu gazileri arasında asıl büyük devlet kurucuları Ertuğrul Gazi’nin oğlu Osman Gazi ve torunu Orhan Gazi’dir (Cumbur, 1987, s. 787). Gümüşhane, Fatih Sultan Mehmet zamanında 1479 yılında Osmanlı Hâkimiyetine girmiştir (Pamuk, 2010, s. 169). Sıfat tamlaması yapısındaki mahallenin adı Osmanlı Devleti’nin kurucusu olan Osman Bey ile ilgili olmalıdır.

1.2.12. Özcan Mahallesi (Türkçe “öz” + Farsça “cân”): Üç farklı *öz* sözcüğü bulunmaktadır: *Birincisi* “bir kimsenin benliği, kendi manevi varlığı, iç, nefis, derun; bir şeyin en kuvvetli veya kıvamlı bölümü, hülasa, zübde, ekstre; çibanların içinde ölmüş dokudan oluşan irinli birlikte çıkan parça; bir şeyin iç yapısını ve ayırt edici özelliğini meydana getiren şey, kühn; bitkilerin kök, gövde ve dallarının boydan boya ortasında bulunan, hafif gevrek ve çoğu yumuşak bölüm”; *ikincisi* “kan bağı ile bağlı olan, üvey olmayan; saf”; *üçüncüsü ise* “sulak, verimli yer” (TDK, 2011, s. 243) şeklindedir. Özcan Mahallesindeki anlam üçüncü ile ilgili olmalıdır. Halk ağızlarında dere, çay; sulak verimli yer anlamındaki sözcük Eski ve Orta Türkçede *öz* şeklinde iki dağ arasında bulunan dere ve vadi anlamlarında kullanılmaktadır. Sözcük **ö-z(+i)* olarak türemiştir (Gülensoy, 2007, s. 680). Özcan Mahallesi iki dağ arasından akan Harşit Irmağı ile bağlantılı olarak adlandırılmıştır. (can için bk. Canca Mahallesi maddesi)

Sonuç

Yer adlandırmalarında tarih, sosyoloji, coğrafi özellikler etkin olmaktadır. Gümüşhane ilinin Merkez ilçesinin mahalleleri de bu doğrultuda adlandırılmıştır. Farklı dillerin de etkileri olduğu için mahallerin adlandırılması esnasında Türkçe sözcüklerin yanı sıra Farsça ve Arapça sözcüklerden de faydalandığı görülmektedir. Ayrıca bir kısmı Türkçe bir kısmı diğer dillerden olan melez yapılar şeklinde de adlandırmalar bulunmaktadır.

Gümüşhane mahalle adlarından 8 tanesi kökleri ve ekleri bakımından Türkçe (Çamlıca, Ekinciler, Yeni, Esentepe, İnönü, Karaer, Karşıyaka, Oltanbey); 4 tanesi Arapça (Fatih, Mezira, Hacıemin, Osmangazi) sözcüklerden oluşmaktadır. Geri kalan 8 tanesi ise Farsça+Türkçe (Canca, Bağlarbaşı); Türkçe+Farsça (Akçakale, Özcan); Arapça+Türkçe (Gaziler, Hasanbey); İbranice+Arapça (Süleymaniye) şeklinde bir yapıya sahiptir.

Farsça+Türkçe yapıdakilerden *Canca* Farsça sözcük köküne Türkçe eşitlik ekiyle; *Bağlarbaşı* “bağ” Farsça sözcük köküne çokluk eki ve “baş” Türkçe sözcük kökü üzerine iyelik ekiyle oluşmuştur.

Türkçe+Farsça yapıdakilerden *Akçakale* “ak” Türkçe sözcük köküne Türkçe eşitlik eki ve Farsça sözcük kökü “kale” ile; *Özcan* Türkçe sözcük kökü “öz” ve Farsça sözcük kökü “cân” ile oluşmuştur.

Arapça+Türkçe yapıdakilerden *Gaziler* Arapça sözcük kökü “gazi” üzerine Türkçe çokluk eki ile; *Hasanbey* Arapça sözcük “hasan” ve Türkçe sözcük “bey” ile oluşmuştur.

İbranice+Arapça yapıdaki *Süleymaniye* İbranice sözcük kökü “süleyman” ve Arapça yer bildirme eki ile oluşmuştur.

² Ana Vatan Partisi.

Mahallelerin adları tek sözcükten ve iki sözcükten meydana gelmiştir. Tek sözcükten oluşan mahalle adlarından Yeni, Fatih, Mezira, Gaziler basit; Canca, Çamlıca, Ekinciler, Süleymaniye türemiş, yapıdadır.

Bu mahallelerden Fatih ve Süleymaniye kişi adlarından; Ekinciler meslek adından; Çamlıca iklimin etkisiyle oluşmuş bitki örtüsünden; Mezira coğrafi kaynaklı; Yeni ve Canca sözcüğün kök anlamıyla bağlantılı; Gaziler ise dini kaynaklı olarak yapılmış adlandırmalardır.

İki sözcükten oluşan mahalle adları birleşik yapıdadır. Esentepe, Karaer, Karşıyaka, Oltanbey, Hacıemin, Akçakale, Özcan, Eskibağlar, Hasanbey, Osmangazi sıfat tamlaması; İnönü, Bağlarbaşı belirtisiz ad tamlaması şeklindedir. Oltanbey, Hacıemin, Hasanbey, Osmangazi aynı zamanda unvan öbekleridir. Sıfat tamlaması yapısındaki diğer mahaller niteleme sıfatıdır.

Esentepe, Karşıyaka, Özcan, İnönü coğrafi yapıyla; Karaer, Oltanbey, Osmangazi, Hasanbey, Hacıemin kişi adlarıyla; Akçakale tarihle; Eskibağlar, Bağlarbaşı bitki örtüsüyle ilgili adlandırmalardır. Oltan sözcüğü aynı zamanda bir meslek de bildirmektedir.

Kaynakça

- Arifoğlu, Y. (2020). Adlandırma, toponomi ve Anadolu'nun Türkleşmesindeki adlandırma geleneği. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (46), 123-134.
- Budak, N. (2024). *Türk dilinde renk kavramı* (Tez No. 875641) [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bulut, S. (2018). Gümüşhane ili ve yöresi ağızlarından derleme sözlüğüne katkılar. *Karadeniz Araştırmaları*, 15(57), 171-190.
- Clauson, S. G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth-century Turkish*. Oxford University Press.
- Cunbur, M. (1987). Anadolu gazileri ve edebiyatımız. *Erdem*, 3(9), 777-808.
- Çalık, İ. ve Ödemiş, M. (2015, 12-15 Kasım). Somut olmayan kültürel miras unsurlarının sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilmesi: Gümüşhane ili örneği. *16. Ulusal Turizm Kongresi, Çanakkale Üniversitesi Çanakkale*.
<https://hdl.handle.net/20.500.12440/1705>
- Çelik, K. (2017). Kentsel dönüşüm alanlarının seçimi ve dönüştürülmesine yönelik örnek bir uygulama. *Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 7(2), 221-235.
- Eren, H. (1999). *Türk Dilinin etimolojik sözlüğü*. Bizim Büro Basım Evi.
- Erginli, Z. (2018). Siyasetle tasavvufun bir kesişme noktası olarak Gümüşhane. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(14), 11-39.
- Erüz C., Erüz, G, Kandemir R. & Üçüncüoğlu G. (2016). Antik Çağ'dan günümüze Gümüşhane-Torul-Kurum (Gorom-Kromni) Vadisi demografik değişimi. İçinde B. Nazır, K. Saylan (Ed.) *Gümüşhane tarihi (İl oluşununun 85. yılında Gümüşhane tarihi ve ekonomisi sempozyumu bildirileri)* (ss. 186-204). Gümüşhane Üniversitesi Yayınları.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü: (Tarihi-yaşayan Türk lehçeleri (şiveleri/dilleri), Anadolu ağızları ve Altay dilleri ile karşılaştırmalı): Etimolojik sözlük denemesi* (Cilt 1-2). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Günşen, A. (2009) Türkiye Türkçesi ağızlarında 'Alevi-Bektaşî' anlamlı söz varlığı üzerine. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 52, 101-124.
- Harman, Ö. F. (2010). Süleyman. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 38, s. 56-60). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- İmamoğlu, A., Eraslan, S. & Çot, H. (2018). Günlenmeye bağlı oluşan şekiller ve yerleşme üzerine etkileri, Gümüşhane örneği. *Neşebir Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(1), 83-99. <https://doi.org/10.17100/nevbittek.412852>
- İpek, N. (2019). Osmanlı'dan cumhuriyete Gümüşhane'de göç, *History Studies*, 11(2), 681-700. <https://doi.org/10.9737/hist.2019.735>
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri: (Şekil bilgisi)* (3. baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Nişanyan, S. (t.y.). Ak. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 04.09.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/ak> adresinden alındı.
- Nişanyan, S. (t.y.). Bağ. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 04.09.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/ba%C4%9F> adresinden alındı.
- Nişanyan, S. (t.y.). Bey. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 16.09.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/bey> adresinden alındı.
- Nişanyan, S. (t.y.). Can. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 12.08.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/can> adresinden alındı.
- Nişanyan, S. (t.y.). Emin. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 16.09.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/emin> adresinden alındı.
- Nişanyan, S. (t.y.). Emanet. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 16.09.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/emanet> adresinden alındı.
- Nişanyan, S. (t.y.). Er. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 17.09.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/er> adresinden alındı.
- Nişanyan, S. (t.y.). Fatih. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 16.08.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/fatih> adresinden alındı.
- Nişanyan, S. (t.y.). Gazi. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 16.08.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/gazi> adresinden alındı.
- Nişanyan, S. (t.y.). Kale. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 04.09.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/kale> adresinden alındı.
- Nişanyan, S. (t.y.). Hac. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 16.09.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/hac> adresinden alındı.
- Nişanyan, S. (t.y.). Hacı. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 16.09.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/hac%C4%B1> adresinden alındı.
- Nişanyan, S. (t.y.). Kara. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 17.09.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/kara> adresinden alındı.
- Nişanyan, S. (t.y.). Karşı. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 17.09.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/kar%C5%9F%C4%B1> adresinden alındı.
- Nişanyan, S. (t.y.). Mezra. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 16.08.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/mezra> adresinden alındı.
- Nişanyan, S. (t.y.). Yak[mak]1. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 18.09.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/yak-1> adresinden alındı.
- Nişanyan, S. (t.y.). Yeni. İçinde *Nişanyan Sözlük*. 18.08.2024'te <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/yeni> adresinden alındı.
- Öktem, E. (2022). Gümüşhane ilinin kültürel turizm potansiyeli. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 12, 271-292. <https://doi.org/10.46250/kulturder.1035951>
- Öztürk, T. (2016). Doğu seferlerinde (1723-1746) Gümüşhane kazasının askerî yükümlülüğü. B. Nazır, K. Saylan (Ed.) *Gümüşhane Tarihi (İl oluşunun 85. yılında Gümüşhane tarihi ve ekonomisi sempozyumu bildirileri)* (ss. 47-57). Gümüşhane Üniversitesi Yayını,

- Özkan, H. (2011). Gümüşhane’de ahşap tavanlı camiler. *Sanat Dergisi*, 18, 63-80.
- Pamuk, B. (2010). XVII. asırda Gümüşhane (Canca) maden mukataasına dair bazı bilgiler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 12(30), 167-184.
- Sargın S. & Demir, Ş. (2018). İnsan mekân ilişkisi ölçeğinde kent kimliği ve Gümüşhane örneği. *The Journal of International Scientific Researches*, 3(4), 221-239.
- Saylan, K. (2016). 20. yüzyıl başlarında Gümüşhane sancağında tarım. B. Nazır, K. Saylan (Ed.) *Gümüşhane Tarihi (İl oluşunun 85. yılında Gümüşhane tarihi ve ekonomisi sempozyumu bildirileri)* (ss. 274-288). Gümüşhane Üniversitesi Yayını,
- Saylan, K. (2022). Cumhuriyetten günümüze Gümüşhane şehri. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7(Özel Sayı: Dr. Mahmut Kırkpınar’a Armağan), 1884-1920. <https://doi.org/10.24186/vakanuvis.1206802>
- Sürdem, Ş. S. & Çavdar, A. Ç. (2024). Gümüşhane kenti geleneksel konutlarının cephe analizi: Bağlarbaşı Mahallesi örneği. *Online Journal of Art and Design*, 12(3). 198-214.
- Şahin, İ. (2013). Türkiye yer adbiliminde terim ve tür sınıflandırması sorunları. *Avrasya Terim Dergisi*, 1(1), 46-58.
- Şahin, V. (2012). Gümüşhane’nin eğitime ait verileri ve bunlara coğrafi yapının etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 25, 302-318.
- TBMM Albümü. (2010). *TBMM albümü 1920-2010* (Cilt 3), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.
- Tietze, A. (2009). *Tarihi ve etimolojik Türkiye Türkçesi lügati*. Simurg Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). Hasan. İçinde *TDK Kişi Adları Sözlüğü*. 16.09.2024’te <https://sozluk.gov.tr> adresinden alındı.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). Osman. İçinde *TDK Kişi Adları Sözlüğü*. 19.09.2024’te <https://sozluk.gov.tr> adresinden alındı.
- Türk Dil Kurumu (t.y.). Süleyman. İçinde *TDK Kişi Adları Sözlüğü*. 18.08.2024’te <https://sozluk.gov.tr> adresinden alındı.
- Üzülmez, M. (2022). Gümüşhane Şehrinde nüfusun mekânsal dağılımı (2000-2021). İçinde A. Aydın, T. Aydın (ed.) *Sosyal Bilimlerde Akademik Analiz ve Tartışmalar* (ss. 79-98). Özgür Yayınları
- Vajehyab. (nd). Can. İçinde *Vajehyab Sözlük*. 12.08.2024’te <https://vajehyab.com/?q=جان> adresinden alındı.
- Yüce, A. & Demir Yaleze, H. (2019). Türkiye’de cittaslow (yavaş şehir) hareketi ve bir öneri: Gümüşhane Merkez ilçesi. *The Journal of International Scientific Researches*, 3(4), 158-180. <https://doi.org/10.23834/isrjournal.476098>